

Van: Branchevereniging Archiefinstellingen in Nederland (BRAIN)

Dd.: 27 juni 2014

Betreft: reactie op internetconsultatie inzake de het wetsvoorstel Erfgoedwet

Voor de archiefsector voegt de Erfgoedwet niets toe. Enerzijds is dat een goede zaak: BRAIN is blij dat de Archiefwet 1995 in stand blijft en dat deze in voorkomende gevallen als *lex specialis* prevaleert boven de Erfgoedwet. Anderzijds is het jammer dat de Erfgoedwet op geen enkele manier tegemoet komt aan de noodzaak om voor belangrijke particuliere archieven een minimaal beschermingsregime te realiseren.

Wbc geen bruikbaar kader voor bescherming archieven

De bescherming die de Wet tot behoud van cultuurbezit (Wbc) momenteel biedt voor archieven, wordt feitelijk niet benut, getuige het feit dat er slechts één archiefgerelateerd object op de lijst van beschermde cultuurgoederen voorkomt. Dat wil niet zozeer zeggen dat archieven niet beschermingswaardig (kunnen) zijn, maar veeleer dat de Wbc, die straks onverkort overgaat in de Erfgoedwet, geen geschikt kader is voor de bescherming van archieven. Daarin brengt de komst van de Erfgoedwet geen verandering.

Reikwijdte artikel 4.20

BRAIN neemt aan dat de collecties van KNAW-instituten gelden als openbare collecties waarvan de Staat of een ander openbaar lichaam eigenaar is, en daarmee vallen onder de beschermde cultuurgoederen die niet zonder meer buiten Nederland gebracht mogen worden.

Onduidelijk is voor BRAIN wat de status van collecties van private archiefbeherende instellingen onder artikel 4.20 is. De afgelopen jaren is gebleken, ten tijde van de opheffing van sectorinstituten als het Theaterinstituut Nederland, het Nederlands Muziek Instituut en anderen als gevolg van de cultuurbezuinigingen, hoe buitengewoon kwetsbaar dergelijke collecties zijn. Het gaat om collecties die weliswaar in beheer zijn van een private partij, maar waarvan de overheid het publiek belang altijd heeft erkend, ook/vooral in financiële zin. BRAIN zou het daarom toejuichen als ook deze, grotendeels overheidsgefinancierde, openbare collecties onder de bescherming van artikel 4.20 gebracht zouden worden.

Onduidelijkheden wegnemen

BRAIN zou willen dat ter gelegenheid van deze vernieuwing van bestaande wetgeving kritisch wordt gekeken naar de kwaliteit van de bestaande kaders zodat onduidelijkheden en ongerijmdheden in de bestaande wetten niet in de nieuwe Erfgoedwet terecht komen. Doordat bestaande sectorale wetgeving een op een wordt overgenomen in een wet met een bovensectorale reikwijdte, kan in de Erfgoedwet bovendien makkelijk onduidelijkheid ontstaan over bepalingen die in hun beperkte sectorale context volstrekt

helder waren. BRAIN vindt het wenselijk dat de bestaande teksten kritisch worden gezien en waar nodig moeten worden verbeterd om te zorgen dat de nieuwe Erfgoedwet een heldere en bruikbare wet wordt. Hieronder gaan we nader in op enkele onduidelijkheden in het wetsvoorstel.

Particuliere archieven en de Archiefwet

De Erfgoedwet lijkt over het hoofd te zien dat particuliere archieven die in een openbare archiefbewaarplaats zijn opgenomen daarmee ook onder de Archiefwet 1995 vallen. Wat dat betekent voor de bepalingen in het ontwerp van de Erfgoedwet die over particuliere archieven (kunnen) gaan, kunnen we niet goed inschatten. Het is zeker van belang hier alsnog goed naar te kijken.

Archieven in begripsbepaling

Het is wenselijk dat het begrip 'archieven' in de begripsbepaling in artikel 1.1 van de wet wordt opgenomen. Hoewel de Archiefwet 1995 onverkort van kracht blijft, rept de Erfgoedwet immers her en der toch over archieven. Om ervoor te zorgen dat het begrip daar waar het in de Erfgoedwet voorkomt geen verwarring oproept, is het wenselijk om in de wet te beschrijven wat onder archieven wordt verstaan. Daarbij kan het van belang zijn om onderscheid te maken tussen 'archieven' en 'archiefinstellingen' en tussen archieven die in een openbare archiefbewaarplaats zijn opgenomen en daarmee (ook al zijn het particuliere archieven) onder de Archiefwet 1995 vallen en archieven die niet onder enig wettelijk regime vallen.

Vervaardiger

In artikel 3.9 van de Erfgoedwet is sprake van de 'vervaardiger' van een (beschermd) cultuurgoed. Dat is in het geval van archieven een lastig begrip. Wie is/zijn vervaardiger(s) van archieven? Is dat de archiefvormer? Of zijn dat de scribenten die archiefdocumenten hebben opgesteld die in het archief voorkomen?

Erflaters

Artikel 3.9 bepaalt dat de vereiste toestemming van de eigenaar voor aanwijzing als bescherming erfgoed in bepaalde omstandigheden vervalt. Voor archiefbescheiden is dat het geval 50 jaar na overlijden van de erflater of 50 jaar na binnenbrengen van de bescheiden in Nederland. Archief is vaak een product van meer generaties, dus er is sprake van meerdere erflaters. Het is onduidelijk hoe de wetgever daarmee om denkt te gaan.

Vernietiging verbieden

Artikel 4.4. verbiedt voor beschermde cultuurgoederen bepaalde handelingen. Vernietiging staat daar niet bij, terwijl dat voor archieven juist een reëel risico is, omdat archieven soms geen of een onduidelijke economische waarde vertegenwoordigen terwijl ze wel een blok aan het been kunnen zijn vanwege ruimtebeslag en kosten.

Alternatieven voor aankoop

Artikel 4.10 kan de handel in archieven in de hand werken, terwijl dat volgens de Beroepscode voor Archivarissen (<http://www.kvan.nl/kvan/vakkennis/ethische-code.php>) ongewenst is.

Archiefinstellingen beschikken niet of nauwelijks over aankoopbudget.¹

De handel in archieven is daarom een bedreiging voor de vorming van goede collecties en de verwerving van belangrijke archieven.

Voor archieven zou gekeken moeten worden of in plaats van aankoop opname in een overheidsarchiefbewaarplaats dwingend moet worden aangeboden.

Onduidelijkheid over termijn

Artikel 4.20 lid 1 luidt: “Het is verboden een cultuurgoed dat deel uitmaakt van een openbare collectie die is vermeld in de inventarislijst van een museum, een archief of een vaste collectie van een bibliotheek, en waarvan de Staat of een ander openbaar lichaam eigenaar is, buiten Nederland te brengen zonder dat de eigenaar daarvoor schriftelijk toestemming heeft gegeven.” Dit gaat ook over archieven.

Lid 4 sub c van datzelfde artikel vermeldt expliciet dat artikel 4.20 lid 1 ook geldt voor archiefbescheiden onder de Archiefwet 1995 ouder dan 50 jaar. Het is ons onduidelijk waarom dit er staat; immers: de strekking van artikel 4.20 lid 1 is duidelijk en behelst ook archieven. Waarom dan hier dit met nadruk vermelden, waarom die verwijzing naar de Archiefwet en vooral: waarom die 50 jaar? Als het erom gaat om ook niet-overgebrachte bescheiden (want die vallen buiten lid 1) onder de werking van dit artikel te brengen, dan zou de wettelijke overbrengstermijn (20 jaar) meer op zijn plaats zijn. Maar dat geeft dan weer geen waarborg voor archieven die niet tijdig zijn overgebracht. Kortom: het is onduidelijk wat de wetgever hiermee wil en wat hiervan de implicaties kunnen zijn.

BRAIN is uiteraard bereid mee te denken hoe haar commentaar in de Erfgoedwet verwerkt zou kunnen worden.